

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

زهرا لبادی^۱، فهیمه السادات حقیقی^۲، احمد طوافی^۳*

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان بوده، از نظر هدف کاربردی، از نظر روش کیفی-تطبیقی - الگوی بردی (۱۹۶۹) بوده است. جامعه آماری شامل سه نظام آموزش و پرورش ایران و آلمان و ترکیه و نمونه آماری شامل نظام آموزش خصوصی و غیر دولتی از سه کشور ایران، ترکیه و آلمان بوده است. ابزار پژوهش کلیه اسناد مقالات دستورالعمل‌ها، بخش نامه‌ها و سایر منابع میدانی در دسترس پژوهشگر بوده است. با استفاده از الگوی چهار مرحله‌ای بردی (۱۹۶۹) که شامل مرحله توصیف، تفسیر، همجواری و مقایسه بوده است. نتایج پژوهش نشان داد عوامل تعیین کننده شهریه عبارتند از: ساختار اقتصادی کشورها (سرمایه داری و اقتصاد آزاد، دولتی و مختلط)، نظام آموزشی متمرکز و غیر متمرکز، ساختار سیاسی و برنامه‌های آموزشی و درسی در تعیین شهریه نقش اساسی دارند و همچنین مولفه‌های دوره تحصیلی، شهر و منطقه محل سکونت، فعالیت‌های فوق برنامه، فضای فیزیکی، تجهیزات و امکانات (آزمایشگاه‌ها، کارگاه‌ها و سالن‌های ورزش و بازی و استخر و سایر موارد)، صلاحیت‌های عمومی، تخصصی و حرفه‌ای معلمان، تغذیه، هزینه‌های حمل و نقل به عنوان مولفه‌های تعیین کننده شهریه قلمداد می‌شود و از میان آنها مولفه‌های معلم و خدمات و نوع مدرسه و هزینه‌ها در اولویت بالاتر و پس از آن ساختار اقتصادی متفاوت کشورها در اولویت بعدی قرار دارند و باتوجه به امکانات در دسترس هزینه‌های دیگری به مجموع هزینه‌ها اضافه می‌شود.

واژگان کلیدی: الگوی شهریه مدارس - مدارس غیردولتی - استان البرز - ترکیه - آلمان

^۱ استادیار گروه علوم تربیتی، دانشکده تعلیم و تربیت اسلامی، کرج، ایران Zahra_lebady@gmail.com
^۲ مدرس گروه علوم تربیتی، دانشکده تعلیم و تربیت اسلامی، کرج، ایران fahimehaghghi@yahoo.com
^۳ دانش آموخته مدیریت آموزشی، دانشکده تعلیم و تربیت اسلامی، کرج، ایران (نویسنده مسئول) ahmad.tavafi@gmail.com

مقدمه

در آستانه هزاره سوم، نظامهای آموزشی و پرورشی در سراسر جهان با چالشهای متعددی در زمینههای اقتصادی، اجتماعی و سیاسی از جمله دانش محور شدن جامعه و تقاضای روز افزون برای دانش و آموزش و ارتقای کیفیت آن، محدودیت شدید منابع مالی دولتی، رشد فزاینده جمعیت، مسائل زیست محیطی و ضرورت تربیت شهروند جهانی مواجه شده‌اند ضرورت بهره‌گیری از منابع مالی، انسانی و مدیریتی بخش غیر دولتی امروزه بیش از گذشته در عرصه آموزش و پرورش یک امر اجتناب ناپذیر است (عزیزی و همکاران، ۱۳۹۲).

از تصویب قانون مدارس غیر انتفاعی و اصلاح آن تحت عنوان مدارس غیر دولتی بیش از سه دهه می‌گذرد (۱۳۶۷) و از همان ابتدا موضوع شهریه اینگونه مدارس دغدغه اصلی مسئولان آموزش و پرورش از یک سوء و موسسان مدارس مذکور از سوی دیگر بوده است. مروری بر روند تحولات کمی آموزش و پرورش حاکی از آن است که سهم بخش غیردولتی در آموزش و پرورش قبل از انقلاب بیش از بعد از آن بوده است. به طوری که نسبت دانش آموزان غیردولتی به دولتی بین ۴/۱۰ درصد در سال ۱۳۵۰ و ۴/۸ درصد در سال ۱۳۵۷ در نوسان بوده است. بالاترین آمار دانش آموزان در مدارس غیر دولتی در سال ۱۳۵۰ (۴/۱۰) درصد بوده و از سال ۱۳۵۳ به دنبال اعلام دولت مبنی بر رایگان کردن کلیه سطوح تحصیلی اعم از عمومی و فنی و حرفه ای و عالی شاخص سهم بخش خصوصی سیر نزولی یافته است. بعد از انقلاب و براساس مصوبه مورخ ۱۳۵۸/۱۲/۲ شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران مشارکت بخش خصوصی در آموزش و پرورش منتفی گردید. بنابراین، از سال ۱۳۵۸ تا سال ۱۳۶۸ بخش غیردولتی در آموزش فعال نبوده است. دهه هفتاد آغاز فعالیت مجدد بخش غیردولتی در آموزش و پرورش با تصویب قانون مدارس غیر انتفاعی و مدارس نمونه دولتی و نمونه‌مردمی بوده است (طرح نظام آموزشی همگانی، ۱۴۰۱).

اصل سی ام قانون اساسی و حاکمیتی بودن امر آموزش و پرورش دو عنصر مهم تحدید کننده در واگذاری تصدی گری بخشی از آموزش و پرورش به بخش غیر دولتی بوده، در حالیکه افزایش جمعیت و پرهزینه بودن آموزش و پرورش سبب گردیده که تصویب و اجرای قانون مدارس غیر دولتی ضرورت و مصلحت تشخیص داده شود و عمری بیش از سه دهه را داشته باشد. از ابتدای تأسیس مدارس غیر انتفاعی و سپس پس از اصلاح به عنوان قانون تأسیس و اداره مدارس غیر دولتی با سبک جدید که بیش از ۳۰ سال می‌گذرد. همواره موضوع شهریه این گونه مدارس موضوع چالش برانگیز بوده و هست. تناقض بین دیدگاه دولت و دیدگاه موسسان همیشه از موارد بسیار مهم و بحث انگیز بوده است. با عنایت به اینکه منابع مالی مدارس غیر انتفاعی به استناد ماده ۱۴ قانون بند الف - شهریه دریافتی از اولیای دانش آموزان، ب- کمکهای دریافتی از اشخاص خیر، موسسات خیریه و نهادها و سازمانهای غیر دولتی، پ- کمکهای دریافتی از وزارت آموزش و پرورش، کمکهای دریافتی از سازمانها و نهادهای غیر دولتی با هماهنگی وزارت آموزش و پرورش تعریف شده است. ولی در واقع اصلی ترین و به عبارتی تنها منبع مالی مدارس همان بند الف یعنی شهریه دریافتی از اولیاء می‌باشد.

مشکلات مردم با مدارس غیر دولتی و شهریه مدارس، اعتراضات خانواده ها میلی بودن تعیین شهریه و نداشتن استاندارد برای تعیین شهریه خاص اینکه، تعیین شهریه مدارس و مراکز غیر دولتی مانند مدارس خصوصی سایر کشورها مانند ترکیه به خود موسسان واگذار شود و قانون عرضه و تقاضا خود به خود شهریه مدارس و مراکز غیر دولتی را تنظیم نماید. راه حل ساده ولی به نظر غیر ممکن و غیر عملی است. زیرا با نص صریح قانون تأسیس و اداره

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

مدارس و مراکز غیر دولتی خصوصاً ماده ۱۵ آن ناسازگار است. در خصوص کشور آلمان این پژوهش به لحاظ ساختار تحصیل رایگان در این کشور و مشابهتش با کشور ما اصل سی ام قانون اساسی آموزش رایگان و با عنایت به شرایط جامعه و لزوم حضور بخش غیر دولتی در آموزش می توان با مطالعه الگوی کشور آلمان و راه کارهای به کار رفته در آن کشور به نتایجی دست یافت که در حل این مشکل کارآمد باشد..

براساس مواد ۱۵ و ۱۶ قانون مدارس غیر دولتی به عنوان هدف طرح تحت عنوان طراحی الگوی مناسب تعیین شهریه مدارس غیر دولتی تعیین شده است که می بایست توسط شورای سیاستگذاری، برنامه ریزی و نظارت مرکزی تهیه گردد و این الگو پس از تأیید وزیر آموزش و پرورش قابل اجرا شود. هدف از تصویب قانون تأسیس مدارس غیردولتی و سپس اصلاح آن به قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز غیر انتفاعی کم کردن بار تصدی گری وزارت آموزش و پرورش با حفظ اصول حاکمیتی دولت در این امر مهم بوده است. اصول حاکمیتی محدود به قوانین و مقررات آموزش و پرورش نیست بلکه علاوه بر آن اصول حاکمیتی دولت خصوصاً با عنایت به اصل سی ام قانون اساسی سبب گردیده است که در واگذاری تصدی گری قسمتی از آموزش و پرورش به بخش غیر دولتی نسبت به میزان شهریه مدارس غیر انتفاعی (غیر دولتی) حساسیت به وجود آید. از طرف دیگر مدرسه غیر دولتی یک نهاد اقتصادی است و موسس و موسسان آن باید بتوانند کل هزینه سالانه مدرسه را از محل درآمد شهریه تأمین نمایند. اینجاست که دو دیدگاه متناقض به وجود می آید و شاید یکی از دلایلی که طی سال های گذشته تاکنون الگوی مناسب برای تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استقرار نیافته است. همین تناقض دو دیدگاه باشد. در ماده ۱۵ قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز غیر دولتی آمده است.

الگوی تعیین شهریه مدارس و مراکز پرورشی یا آموزشی غیر دولتی با توجه به مقطع تحصیلی، سطح آموزشی و پرورشی برنامه سال تحصیلی، فعالیتهای فوق برنامه فضای فیزیکی و تجهیزات و همچنین شرایط منطقه ای و نرخ تورم رسمی کشور که از سوی بانک مرکزی اعلام می شود توسط شورای سیاستگذاری برنامه ریزی و نظارت مرکزی تهیه می گردد این الگو پس از تأیید وزیر آموزش و پرورش قابل اجرا است. ملاحظه می شود که تعیین الگوی شهریه از وظایف قانونی شورای سیاستگذاری برنامه ریزی و نظارت مرکزی است. به نظر می رسد لازم است که نوعی تحقیق آسیب شناسانه به عمل آید چرا که در سال های گذشته تاکنون الگویی برای شهریه مدارس به تصویب شورای مرکزی نرسیده و ابلاغ نشده و همه ساله افزایش شهریه به صورت درصدی اعمال گردید جز در سال تحصیلی ۹۳-۹۴ که نوعی الگوی مقدماتی تصویب و به مورد اجرا درآمد که نتوانست عملیاتی گردد و دارای کمبودها و نارسایی بود که می بایست یک الگوی مناسب و مطلوب تهیه، تدوین و به شورای سیاستگذاری، برنامه ریزی و نظارت مرکزی پیشنهاد شود. از مهمترین چالش هاو مسایل و مشکلاتی که می توان در مدارس غیر دولتی می توان به ابهام در استاندارد فضاها و کیفیت آموزشی و همچنین بالا بودن شهریه مدارس غیردولتی از نظر اولیای دانش آموزان در کنار تعهدات اجرا نشده دستگاهها از جمله چالش های مرتبط با مدارس غیرانتفاعی به شمار می روند. که این موارد در کنار مسائلی چون معلمان کم سابقه (به دلیل هزینه کمتر)، فضای آموزشی غیر استاندارد، سیستم نمره دهی پر از ابهام و سایر موارد همیشه مدارس غیر انتفاعی را بر لبه تیغ انتقاد نگه داشته است.

در ارتباط با ضرورت حل مسأله الگوی شهریه همین بس که حل این مسأله ارتباط مستقیمی با توسعه و یا عدم توسعه مدارس غیر دولتی دارد زیرا نظام جمهوری اسلامی ایران با توجه به اصل سی ام قانون اساسی به فرض اگر بخواهد نمی تواند با موضوع آموزش و پرورش برخوردی مانند برخورد با سایر موضوعات تولیدی و خدماتی داشته

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

باشد. یعنی تصور واگذاری تعیین میزان شهریه مدارس و مراکز غیر دولتی به موسسان اینگونه مدارس و مراکز با عنایت به ماده ۱۶ قانون امری موکول به محال می‌باشد، بنابراین چاره‌ای نیست که بین این دو امر متناقض نوعی تعامل به وجود آید تا بتوان به نتیجه رسید. در اینجا مشابهت قانونی با کشور آلمان یعنی قانون وایمار را بررسی و به مدد طلبید. در ادراک عمومی مدارس خصوصی به طور عمده به عنوان مدارس نخبگان ثروتمندان به شمار می‌روند حال، آنکه چشم‌انداز مدارس خصوصی بسیار متنوع بوده و انگیزه‌های والدین برای انتخاب برای یک مدرسه خصوصی نیز متفاوت است.

در مقایسه سه کشور ایران، ترکیه و آلمان می‌توان اینگونه بیان کرد که مدارس خصوصی در حال حاضر در آلمان به شدت در حال توسعه‌اند و سهم آنها در سیستم آموزش و پرورش در ۲۰ سال گذشته بیش از دو برابر شده است برای بسیاری از والدین این مدارس جایگزین بسیار با ارزشی برای رشد و آموزش فرزندان می‌باشد در عین حال این مدارس در دیدگاه عمومی با ابهامات زیادی مواجهه می‌باشد اینکه آنها مکان‌های یادگیری منحصر به فرد و جداگانه‌ای برای بدست آوردن جایگاه اجتماعی بهتر هستند، یا ترس از اینکه مدارس خصوصی باعث تحلیل رفتن سیستم مدارس دولتی می‌گردند

یافته‌های مردان اربت و همکاران (۲۰۲۱)، بنی جمالی و همکاران (۱۴۰۰)، جلیلی نوش آبادی (۱۳۹۱) و عزیز و همکاران (۱۳۹۲) نشان داد توسعه‌چندانی در سهم مشارکت مردم در امور مدارس غیر دولتی صورت نپذیرفته است. این عدم توسعه به عوامل متعددی مربوط می‌باشد از قبیل عدم وجود فرهنگ هزینه برای آموزش فرزندان در سید هزینه زندگی خانواده‌ها وجود اشکال ساختاری در بدنه آموزش و پرورش که ماهیتا با مدارس غیر دولتی ناسازگار و در مواردی مخالف است. ولی یکی از دلایل عدم توسعه می‌تواند نبود یک سامانه منسجم و قابل دفاع برای شهریه مدارس غیر دولتی باشد. در ارتباط با فرهنگ سازی برای توجیه وجود و ضرورت مدارس غیر دولتی ابتدا می‌بایست مفاهیم واژه‌های کلیدی این مقوله تعریف و تبیین شوند. هنوز برای بسیاری از فعالان و مسئولان از جمله مسئولان عرصه مدارس غیر دولتی مفاهیم بخش دولتی، بخش غیر دولتی و بخش خصوصی به درستی تعریف نشده و نوعی خلط مبانی معرفتی وجود دارد. یک میلیون و پانصد هزار دانش‌آموز در ۱۵ هزار مدرسه، آیا ۶ هزار میلیارد تومان به بودجه آموزش و پرورش کمک نکرده است؟ بر اساس مطالعات کمیسیون تحقیقات و پژوهش مجلس شورای اسلامی ۷۵ درصد مدارس غیر دولتی کمتر از ۱۵۰ نفر دانش‌آموز دارند و براساس همین تحقیق مدرسه زیر ۱۵۰ نفر ورشکسته است. بنابراین ضروری است در این پژوهش به ساختارهای مالی و ضرورت بررسی چگونگی تعیین شهریه در مدارس غیر دولتی پرداخته می‌شود. لذا سئوالات پژوهش عبارتند از

۱- آسیب‌های شهریه مدارس غیر دولتی کدامند؟

۲- عوامل موثر تعیین شهریه مدارس غیر دولتی بر اساس الگوی ترکیه و آلمان کدامند؟

۳- الگوی شهریه مدارس غیر دولتی چگونه پیش‌بینی است؟

- بنی جمالی و همکاران (۱۴۰۰) پژوهشی با عنوان تحلیل توسعه منابع انسانی از نگاه اقتصاد آموزش و پرورش انجام داده‌اند که نتایج نشان داد مؤلفه‌های سرمایه انسانی عبارتند از: سلامت فردی، دانش و مهارت، توانمندیها و دارایی‌ها. مؤلفه‌های اقتصاد آموزش و پرورش عبارتند از: تأمین مالی، اثربخشی هزینه، کارایی هزینه، عدالت در تأمین بودجه و ارزش اقتصادی آموزش و پرورش. منابع انسانی چنانچه از منظر سرمایه انسانی باز تعریف شود، الزامات و

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

ویژگیهای آن تحقق یابد، از توسعه پایدار برخوردار میشود. اقتصاد آموزش و پرورش در صورتی که با رویکرد سرمایه گرا مدیریت شود تربیت یافته گانش به انواع توسعه فردی، توسعه روندها، توانمندیها و توسعه اجتماعی دست می یابد. بنابراین توسعه منابع انسانی از طریق اقتصاد آموزش و پرورش مبتنی بر رویکرد سرمایه گرایی دست یافتنی خواهد بود.

-خانعلی زاده و داودی(۱۳۹۵) پژوهشی با عنوان بنیان های نظری اقتصاد آموزش و پرورش انجام داده اند که نتایج نشان داد توسعه آموزش و پرورش مستقیماً به توسعه علوم و تولید و بالطبع باعث توسعه اقتصادی می شود. رابطه آموزش و پرورش با توسعه اقتصادی یک رابطه پیچیده است. آموزش و پرورش باعث تغییر ارزش ها و طرز تلقی های افراد می شود و این خود تأثیر مستقیمی بر وضعیت اقتصادی دارد. چنانچه آموزش و پرورش یک کالای مصرفی قلمداد می شود به هنگام بروز بحران ها بایستی از میزان مصرف کاست و بنابراین مقادیر کمتری به آموزش و پرورش ارائه نمود. اگر آموزش و پرورش یک کالای سرمایه ای بادوام است طبیعتاً بر ظرفیت تولیدی جامعه خواهد افزود. با توجه به اینکه آموزش و پرورش سبب گسترش ظرفیت تولیدی و همچنین رشد اقتصادی جامعه موجب افزایش در آمد و توزیع عادلانه ثروت می گردد.

-عربی و همکاران(۱۳۹۵) پژوهشی با عنوان توسعه اقتصادی آموزش و پرورش با تاکید بر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ایران انجام داده اند که نتایج نشان دادموانع توسعه اقتصادی آموزش و پرورش اشاره می گردد، از جمله:مشکل دیدگاه دولتها که هزینه برای آموزش و پرورش را نه نوعی سرمایه گذاری اقتصادی بلکه هزینه مصرفی میدانند و در نتیجه بودجه آموزش و پرورش کم میشود و مشکلات ساختاری و اجرایی در آموزش و پرورش می باشد.

-مردان ارباب^۱ و همکاران (۲۰۲۱) پژوهشی با عنوان فرهنگ برنامه درسی مدارس غیردولتی (مطالعه قوم نگاری) انجام داده است که نتایج نشان داد مولفه های فرهنگ برنامه درسی مدارس غیردولتی به شرح زیر دسته بندی شد: اهداف، منطق و دلیل فرهنگ برنامه درسی مدارس غیردولتی، محتوای ارزشمند و مواد آموزشی مورد استفاده در مدارس غیردولتی، راهبردهای یاددهی و یادگیری و نقش معلمان در مدارس غیردولتی، زمان و مکان فعالیت ها و روابط مدرسه و خانواده. بر اساس یافته های پژوهش، گرایش به مصرف گرایی و مادی گرایی در فرهنگ برنامه درسی مدارس غیردولتی وجود داشت. همچنین هدف از اجرای برنامه درسی افزایش رقابت علمی و امکان انتخاب خانواده ها در زمینه تحصیل فرزندان بود.

- کونگاردی^۲ (۲۰۱۷) پژوهشی با عنوان تأثیر حمایت پولی بر عملکرد مدارس غیردولتی انجام داده است که نتایج تجزیه و تحلیل تجربی مدارس متوسطه مجارستان دانش آموزان پس از آموزش ابتدایی باید انتخاب های مهمی داشته باشند: چه چیزی و کجا یاد بگیرند. پس از تعیین رشته مورد علاقه، نوع مدرسه نیز نکته بسیار مهمی است. تحصیل در یک مدرسه دولتی یا رفتن به مدرسه مذهبی یا مدرسه غیرانتفاعی امکان پذیر است. در همه موارد، آزمون پایان تحصیلی یکسان می تواند دریافت شود، اما نحوه موفقیت می تواند متفاوت باشد. این به مکان، به معلمان، به محیط تدریس، به برنامه های درسی و آخرین، اما نه کم اهمیت به منابع مالی بستگی دارد. تأمین مالی مؤسسات غیردولتی یک سؤال ابتدایی است. این سازمان ها در حوزه هایی از اقتصاد فعالیت می کنند که اجازه پذیری آن تضمین نمی شود، اما معمول است که خدمات دولتی کمتر از تقاضا است. این گرایش در دوره متوسطه قابل مشاهده است. سطح تأمین

¹ :mardan arabat

² Csongradi

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

مالی قرار است بر سطح تحصیلات تأثیر بگذارد. حداقل سطح بودجه لازم است تا اطمینان حاصل شود که یک مدرسه می تواند کار کند، اما سؤال این است که آیا پول اضافی برای عملکرد قابل اعتماد دانش آموزان اساسی است یا خیر.

روش تحقیق:

پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر روش کیفی-تطبیقی به روش بردی (۱۹۶۹) می باشد که بر اسناد و مدارک جمع آوری شده استوار است روش تحقیق تطبیقی عبارت است از مقایسه دو یا چند مؤلفه با هدف کشف چیزی در مورد یک یا همه مؤلفه ها که مقایسه می شوند. این تکنیک اغلب از چندین رشته در یک مطالعه استفاده می کند. وقتی صحبت از روش پژوهش در مطالعه تطبیقی به میان می آید، توافق اکثریت این است که هیچ روش شناسی خاص برای تحقیق تطبیقی وجود ندارد. رویکرد چند رشته‌ای در این روش به دلیل انعطاف پذیری که ارائه می کند خوب است (بردی، ۱۹۶۹).

جامعه آماری شامل سه نظام آموزش و پرورش ایران و آلمان و ترکیه بوده است

نمونه آماری شامل نظام آموزش خصوصی و غیر دولتی از سه کشور ایران، ترکیه و آلمان بوده است

روش کار: روش بردی (۱۹۶۹):

یکی از مهمترین روش های بکاررفته جهت تحلیل های تطبیقی استفاده از روش جرج اف بردی لهستانی (۱۹۶۹) است. وی یکی از برجسته ترین محققان تعلیم و تربیت تطبیقی بوده. او سالها به تدریس آموزش و پرورش پرداخت و در دانشگاه کلمبیا در ایالات متحده اشتغال داشت و صاحب مقالات و تالیف های بسیاری در این زمینه بوده، بویژه در باب روشهای منظم و دقیق پژوهشهای تطبیقی است. این دانشمند انتخاب روشی مشخص را که متناسب با موضوعات تحقیق باشد از نخستین وظایف محققان آموزش و پرورش تطبیقی به شمار میرود و در رساله ای با عنوان گفتاری درباره روشهای آموزش و پرورش تطبیقی بر ضرورت شناخت و آگاهی به شیوه های متداول در مطالعات تاکید می ورزد. بردی می گوید: در باره ی پدیده های تربیتی باید بر نقشه و برنامه ای سنجیده استوار با شد. بردی، در باب روش های منظم و دقیق پژوهش های تطبیقی صاحب تالیفات مهمی است. این دانشمند انتخاب روشی مشخص را که متناسب با موضوعات تحقیق باشد از نخستین وظایف محققان تحلیل تطبیقی بشمار می داند و در رساله ای با عنوان گفتاری درباره روش های آموزش و پرورش تطبیقی بر ضرورت شناخت و آگاهی به شیوه های متداول در مطالعات تاکید می ورزد. بردی می گوید: در باره ی پدیده های تربیتی باید بر نقشه و برنامه ای سنجیده استوار باشد (آقا زاده ۱۳۹۲).

الگوی بردی دارای ۴ مرحله شامل توصیف، تفسیر، همجواری و مقایسه، به شرح زیر است:

۱- مرحله توصیف: آماده سازی عناصر موثر براساس شواهد و اطلاعات، یادداشت برداری و تدارک یافته های کافی در خصوص موضوع مورد بررسی؛

۲- مرحله تفسیر: واری و تحلیل اطلاعات توصیف شده در مرحله اول؛

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

۳-مرحله همجواری: آماده سازی اطلاعات مرحله قبل در مورد موضوع مورد بررسی جهت تحلیل تطبیقی، به منظور ایجاد چهارچوبی برای مقایسه و در کنار هم قرار گرفتن شباهت ها و تفاوت ها؛

۴-مرحله مقایسه: مسئله تحقیق با توجه جزئیات در زمینه شباهت و تفاوت ها و دادن پاسخ به سوالات تحقیق بررسی و مقایسه می شوند.

ابزار پژوهش شامل کلیه اسناد مقالات دستوالعمل ها و بخش نامه ها و سایر منابع میدانی بوده که پژوهشگر به آن دسترسی داشته است

داده ها به روش زیر انتخاب می شوند.

۱. جدول شهریه تعیین شده برای مدارس و مراکز مناطق مختلف شهر تهران در پنج سال گذشته.
۲. جدول شهریه تعیین شده برای مدارس و مراکز مناطق مختلف شهرهای استانهای کشور در پنج سال گذشته.
۳. جمع بندی نظریات مدارس و مراکز کشور در مورد شهریه به صورت نمونه گیری.
۴. ۱ - ارقام و اعداد حاصل از جمع بندی متوسط شهریه در مناطق مختلف.
۵. ۲- استخراج ارقام و اعداد مرتبط با شهریه از روی ترازنامه ها و اظهارنامه های مالیاتی.
۶. تطبیق مبالغ ترازنامه ها و اظهار نامه ها با مبالغ شهریه های دریافتی مدارس.

با توجه به اینکه روش کار در پژوهش استفاده از تجزیه و تحلیل کیفی تطبیقی به روش بردی می باشد و اینکه روش بردی بر چهار مرحله توصیف و همجواری و تفسیر و مقایسه استوار است بنابراین داده ها در چهار مرحله ابتدا توصیف و تفسیر شده و در مرحله سوم با استفاده از همجواری چهارچوب شباهت ها و تفاوت ها شکل می گیرد و در نهایت نتایج مقایسه ارائه می شود.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

یافته های پژوهش

با توجه به روش کار استفاده از روش بردی برای استخراج مطالب از اسناد و مدارک در دسترس از مدارس غیر دولتی و همچنین جدول تعیین شهریه مورد تایید دولت و آموزش و پرورش و اسناد و مدارک در دسترس در موارد مختلف استفاده شده است.

سؤال اول: آسیب های شهریه مدارس غیر دولتی کدامند؟

جدول- اجدول طبقه بندی آسیب های شهریه

منابع مالی	عوامل سیاسی
شهریه دریافتی از اولیای دانش آموزان	عدم اجرای آئین نامه واگذاری زمین به مؤسسان مدارس غیردولتی به منظور ممانعت از توسعه حقیقی مدارس.
کمکهای دریافتی از اولیا دانش آموزان و افراد خیر و مؤسسات خیریه	توسعه تعداد و ظرفیت مدارس هیأت امنایی به منظور کاهش کمیت آمار دانش آموزی مدارس غیر دولتی
کمکهای دریافتی از اولیا دانش آموزان و افراد خیر و مؤسسات خیریه	توسعه تعداد و ظرفیت مدارس تیزهوشان به منظور کاهش کیفیت محصول عملکرد مدارس غیردولتی

منابع مالی

در مدارس غیر دولتی مقابل خدمات آموزشی و پرورشی این مدارس مؤسسين می توانند وفق قانون تاسيس به منظور تامین منابع مالی مدرسه از اولیا دانش آموزان شهریه دریافت نمایند میزان شهریه دریافتی با پیشنهاد موسس و پس از بررسی و تایید ادارات آموزش و پرورش تعیین و دریافت می گردد. با توجه به اینکه بحث تعیین نرخ شهریه مدارس غیر انتفاعی / غیر دولتی از بدو تاسيس مدارس همواره بحث شده است نگاه اجمالی بر تاریخچه مطرح و دغدغه مسئولین، موسسين و خانواده ها بوده در این مقوله سعی شده است وضعیت تعیین نرخ شهریه مدارس غیرانتفاعی / غیر دولتی از بدو تاسيس تاکنون داشته باشیم. لذا در این مقاله وضعیت شهریه مدارس غیر انتفاعی / غیر دولتی را از لحاظ زمانی به سه بخش تقسیم شده است.

الف - وضعیت شهریه مدارس غیردولتی از بدو تاسيس تا قبل از اصلاح قانون تاسيس

ب- وضعیت تعیین نرخ شهریه مدارس غیر دولتی از زمان اصلاح قانون تاسيس تا پایان زمان آزمایشی قانون

با توجه به مطالب بیان شده طی مقایسه ای که بین بودجه آموزش و پرورش و بودجه سایر بخشها انجام شده اگر چه رشد اعتبارات بخش آموزش در لایحه بودجه سالهای اخیر مشاهده شده است، اما در مقایسه با رشد بخش اجتماعی، نه تنها رقم بالایی نیست بلکه سهم بودجه آموزش از کل بخش اجتماعی نشان می دهد که سهم بودجه آموزش از کل اعتبارات امور اجتماعی در طول بیست سال گذشته سیر نزولی داشته. اما ایجاد و توزیع فرصتهای آموزشی بین اقشار مختلف جمعیت برای عدالت اجتماعی تحقق نیافته است. موارد فوق حاکی از محدودیت شدید

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

مالی دولت است که نگرانی‌هایی را در حوزه های متعدد به ویژه کیفیت نیروی انسانی کشور که سایر بخشها را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد ایجاد می‌کند. بنابراین، رفع کاستی های موجود تأمین منابع مالی دولتی، ما را به سمت و سوی تنوع بخشیدن به راه های تأمین منابع مالی و خلاقیت و نوآوری در استفاده از منابع موجود و انعطاف پذیری بیشتر رهنمون می‌کند.

عوامل سیاسی

. مهمترین اقدامات تضعیف کننده مدارس غیر دولتی که توسط مسئولان آموزش و پرورش به مورد اجرا درآمده است عبارتند از:

- ۱) توسعه تعداد و ظرفیت مدارس تیزهوشان به منظور کاهش کیفیت محصول عملکرد مدارس غیردولتی
  - ۲) توسعه تعداد و ظرفیت مدارس هیأت امنایی به منظور کاهش کمیت آمار دانش آموزی مدارس غیر دولتی.
  - ۳- عدم اجرای آئین نامه واگذاری زمین به مؤسسان مدارس غیردولتی به منظور ممانعت از توسعه حقیقی مدارس.
- در ارتباط با توسعه تعداد و ظرفیت مدارس تیزهوشان شایان ذکر است که تعداد افراد با هوش و نخبه که نمی‌تواند یکباره چند برابر شده باشد، بنابراین افزایش تعداد و ظرفیت مدارس تیزهوشان در حقیقت دایر نمودن تعداد قابل توجهی مدارس پولی (شهریه ای) می باشد که از مردم شهریه می‌گیرند ولی هزینه آنها به عهده خودشان نیست، بلکه از جیب دولت پرداخت می‌شود از این بهتر نمی‌توان هم شهریه‌ای را به مردم تحمیل نمود و هم بار مالی و بودجه‌ای دولت را کم نکرد این کار دولت با هدف تصویب قانون تأسیس و اداره مدارس غیردولتی تعارض و تضاد آشکار دارد و توسعه مشارکت های مردمی را به طنز تبدیل می‌کند، زیرا بخش غیر دولتی سازوکار مخصوص به خود را دارد که مهمترین آن در یک تعبیر ساده این است که: بخش غیردولتی خرجش با خودش است و در آمدش از جیب مردم در حالیکه مدرسه موسوم به تیزهوشان خرجش با دولت است و درآمدش از جیب مردم، بنابراین آشکارا مشاهده می‌شود که دولت در سالهای قبل به جای پشتیبانی مدارس غیر دولتی نوعی رقابت ناسالم و نابرابر را با مدارس غیر انتفاعی راه انداخته بود ناسالم از آن جهت که تعداد تیزهوشان چند برابر نشده بودند با این وجود تیزهوش فرض کردن دانش آموزان مستعد دارای هوش متوسط و جذب آنان به مدرسه موسوم به تیزهوشان کاری ناسالم و غیر اخلاقی است و نابرابر از آن جهت که مدارس تیزهوشان دولتی هستند و دارای امکانات رایگان مادی از نظر فضا و نیروی انسانی در رقابت قراردادن مدارس موسوم به تیزهوشان با مدارس غیر دولتی که فضا و نیروی انسانی را خود باید تأمین نمایند رقابتی نابرابر است و از وجاهت اخلاقی و قانونی برخوردار نیست. مضافاً به اینکه تأسیس و راه اندازی مدرسه تیزهوشان در رژیم گذشته اساساً کار نادرستی بوده که به تقلید از کشورهای کمونیستی انجام شده بود و بعد از انقلاب هم بدون ارزیابی کارشناسانه ادامه یافت. در هیچ کشور توسعه یافته‌ای مدرسه تیزهوشان وجود ندارد، نه اینکه تیزهوش و نخبه ندارند، البته که دارند؛ ولی جداسازی آنها را مانع رشد شخصیتی و رفتاری آنان می‌داند. پرورش استعدادهای درخشان مانند پرورش گیاه یا مرغ نیست که نیاز به جداسازی و ایجاد فضایی ایزوله داشته باشد. شخصیت افراد تیزهوش و نخبه در محیطی طبیعی و در تعامل با افراد عادی ساخته رشد می‌کند. موضوع توسعه مدارس هیأت امنایی هم مشابه مدارس تیزهوشان است. با این تفاوت که در توسعه مدارس هیأت امنایی دیگر ادعای نخبه و تیزهوش مطرح نیست، بلکه فقط قصد رقابت ناسالم و فلج کردن و از میدان بدر کردن مدارس غیر

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

دولتی مد نظر مسئولان آموزش و پرورش در سالهای اخیر بوده است. ممکن است مدافعان طرح توسعه مدارس هیأت امنایی مدعی شوند که قصد ایشان رها کردن تیر خلاص به مدارس غیر دولتی، نبوده بلکه منظور ایشان واگذاری بخش دیگری از تصدی گری آموزش و پرورش، به شیوه دیگری جز شیوه مدارس غیردولتی بوده است که در عین حال کمکی هم به کارکنان آموزش و پرورش شده باشد اگر چنین ادعای خوش بینانه‌ای را بپذیریم واقعیت دردناک دیگری رو می‌نماید و آن درک نادرست اینگونه مسئولان آموزش و پرورش از تفاوت بنیادین بخش دولتی با بخش غیر دولتی است بخش دولتی و کارمندان دولت، نه تنها در ایران بلکه در تمام کشورهای - جهان به دلیل نداشتن دغدغه تأمین بودجه و عدم تمایل به حفظ و جذب رضایت مشتریان و متقابلاً داشتن اتکا به دولت و حفظ و جذب رضایت مقامات دولتی، مافوق هرگز نمی‌توانند در ارتقای کیفیت محصول، کار عملکردی قابل مقایسه با بخش غیر دولتی داشته باشند مصوبه هفتصد و هشتاد و هشتمین جلسه شورای عالی آموزش و پرورش مورخ ۱۳۸۸/۲/۱ حکایت از تصمیم دولت وقت به توسعه مدارس هیأت امنایی داشته و مراتب به تصویب رئیس جمهور وقت رسیده است. این در حالی است که با هیچ ضرب و زوری نمی‌توان از کارکنان بخش دولتی کیفیت و عملکرد غیر دولتی را انتظار داشت جز اینکه همان خدمات دولتی که قرار بوده رایگان باشد از رایگان بودن در می‌آید و به پولی شدن تبدیل می‌شود و مرز بین مدرسه دولتی و مدرسه غیردولتی مخدوش می‌گردد و دومین گام برای تضعیف مدارس غیردولتی برداشته می‌شود زیرا وقتی دولت خود وارد رقابت با بخش غیردولتی، شد نتیجه رقابت از پیش معلوم است تضعیف بخش غیردولتی سومین گامی که در جهت تضعیف مدارس غیر دولتی برداشته شده است عدم اجرای آئین نامه واگذاری زمین به مؤسسان مدارس غیردولتی است آئین نامه مذکور در جلسه ۱۳۷۰/۴/۲۳ هیأت وزیران به تصویب رسیده و به امضای زنده یاد دکتر حسن حبیبی ابلاغ گردیده. اینگونه مدارس به دلیل نظارت سازمان توسعه و تجهیز مدارس کشور به ساخت و ساز آنها از استحکام لازم برخوردار هستند در حالیکه در طرحهای وزارت مسکن و شهرسازی و برنامه‌های توسعه ساخت و سازهای مسکونی زمینهای با کاربری آموزشی تعریف می‌شوند و این تعریف جزو الزامات قانونی توسعه شهرها و شهرکها ست بدیهی است که در زمینهای با کاربری آموزشی اولویت با احداث مدارس دولتی است و مازاد آن باید به مدارس غیردولتی تعلق گیرد، در حالیکه چنین کاری صورت نگرفته و زمینهای با کاربری آموزشی بخشی در اختیار شهرک سازها و بخشی دیگر در اختیار افرادی قرار گرفته که آنها با قیمتهای بسیار بالایی به فروش می‌گذارند بنابراین اجرا نکردن و مسکوت گذاشتن آئین نامه واگذاری زمین به مؤسسان مدارس غیر دولتی و یا ناسالم واگذار کردن زمینهای آموزشی، سبب گردیده که امروزه بیش از هشتادوپنج درصد مدارس غیردولتی در ساختمانهای استیجاری مستقر باشند. ساختمان استیجاری هرگز نمی‌تواند استحکام مدرسه را داشته باشد زیرا برای مدرسه ساخته نشده، برای یک و یا چند خانواده ساخته شده نه برای انبوهی از دانش آموزان ساختمان مدرسه استیجاری ملکی است مسکونی و، کلنگی چراکه کمتر مالکی حاضر می‌شود ساختمان نوساز خود را به مدرسه اجاره بدهد. ملاحظه می‌شود که آنچه که در سطور بالا، آمد آسیب شناسی موجودیت مدارس غیردولتی است تا آسیب‌شناسی نظام تعیین شهریه اینگونه مدارس ولی واقعیت این است که علت العلیل اصلی مشکل نظام تعیین شهریه مدارس غیردولتی در همان سه مشکل اساسی نهفته است که در سطور بالا به آنها اشاره شد و حالا با عنایت به واقعیات فوق به جزئیات آسیب‌شناسی نظام تعیین شهریه در مدارس غیردولتی می‌پردازیم. واقعیت این است که قانون تأسیس و اداره مدارس و مراکز غیردولتی خصوصاً مواد ۱۵ و ۱۶ دارای چنان شفافیت و دقتی است که اگر قصد سنگ اندازی و مخالفت با اجرای قانون از طرف مجریان قانون نباشد طراحی مدل منطقی و متناسب با متن تصریح شده در قانون بسیار ساده باشد.

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

ماده ۱۶ قانون نیز چگونگی اجرای الگو برای تعیین شهریه هر مدرسه را به شرح زیر مقرر نموده است:

موسسان یا نماینده حقوقی ایشان با توجه به الگوی تعیین شهریه مدارس و مراکز پرورشی یا آموزشی غیر دولتی میزان شهریه را برای بررسی و تصویب به شورایی مرکب از افراد زیر در آموزش و پرورش شهرستان منطقه یا ناحیه پیشنهاد می‌کنند.

۱- مدیر یا رئیس آموزش و پرورش رئیس شورا

۲- دو نفر به انتخاب مدیر یا رئیس آموزش و پرورش

۳- مسئول انجمن اولیا و مربیان

۴- یک نفر از مؤسسان مدارس و مراکز غیردولتی به انتخاب ایشان

تبصره: موسس می‌تواند اعتراض خود را نسبت به نرخ شهریه تعیین شده برای بررسی و تصمیم‌گیری به سازمان آموزش و پرورش استان تقدیم نماید این تصمیم لازم است به تایید وزیر آموزش و پرورش برسد.

بررسی ترازهای مالی مدارس غیردولتی نشان می‌دهد که حدود سی درصد هزینه اینگونه مدارس به اجاره بهای ملک اختصاص دارد و رقمی در همین حدود به حق التدریس معلمان بنابراین دو مرکز اصلی هزینه مدارس غیردولتی یعنی «حق التدریس» و «اجاره بها» دو متغیر تعیین کننده هستند که می‌توانند ملاک عمل قرار گیرند و در محاسبه شهریه نقش اصلی را عهده‌دار باشند. بقیه عناصر مؤثر در تعیین الگو و نهایتاً تعیین شهریه عناصری هستند که تابع دو متغیر فوق قرار می‌گیرند.

سؤال دوم: عوامل مؤثر تعیین شهریه مدارس غیر دولتی بر اساس الگوی ترکیه و آلمان کدامند؟

در روش بردی در ابتدا به توصیف و تفسیر مسائل بپردازد در ایران در تعیین شهریه مدارس غیردولتی مواردی مثل دوره تحصیلی، سطح آموزشی- پرورشی و تربیتی، برنامه سال تحصیلی، فعالیت‌های فوق برنامه، فضای فیزیکی، تجهیزات و امکانات از جمله آزمایشگاه‌ها، کارگاه‌ها و سالن‌ها، رتبه‌بندی نیروی انسانی شاغل در مدارس غیردولتی، صلاحیت‌های عمومی، تخصصی و حرفه‌ای آن‌ها، تغذیه، هزینه‌های حمل و نقل دخالت دارد شهریه مصوب مدارس غیردولتی پس از ثبت و پایش اولیه اطلاعات در سامانه مشارکت‌ها و با کمک امتیازات کسب شده به‌اضافه محاسبه افزایش دستمزدها، نرخ اجاره‌بها، حق الزحمه معلمان، مربیان و سایر کارکنان، به تفکیک هر استان اعلام می‌شود پیش‌بینی شده، در پایان این مراحل هر مدرسه متناسب با شهریه ابلاغی عمل کرده و پوستر شهریه‌ها را در محل ثبت‌نام نصب کند. همچنین قرار است مدارس به‌منظور نظارت بیشتر قراردادهای الکترونیکی را از سامانه مشارکت‌ها دریافت کنند و در دو نسخه به امضای خود و اولیای دانش‌آموزان برسانند.

در کشور ترکیه نیز مانند ایران عوامل دوره تحصیلی، نحوه تربیت، سطح خانواده و منطقه، فعالیت‌های فوق برنامه، فضای فیزیکی، تجهیزات و امکانات (آزمایشگاه‌ها، کارگاه‌ها و سالن‌های ورزش و بازی و استخر و سایر موارد، نیروی انسانی، صلاحیت‌های عمومی، تخصصی و حرفه‌ای آن‌ها، تغذیه، هزینه‌های حمل و نقل، اردوهای برون مدرسه، میزان مشارکت سازمان‌های کمک‌دهنده و سایر موارد بستگی دارد.

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

در کشور آلمان نیز با توجه به اینکه شهریه مدارس غیر دولتی و بین المللی توسط والدین تامین می شود و سهم نهادهای دولتی و مردمی اندک می باشد اما معمولاً مدارس خصوصی نیز مانند دولتی از امکانات تقریباً یکسان برخوردارند و متغیرهایی مانند دوره تحصیلی، شهر و منطقه محل سکونت، فعالیت‌های فوق برنامه، فضای فیزیکی، تجهیزات و امکانات (آزمایشگاه‌ها، کارگاه‌ها و سالن‌های ورزش و بازی و استخر و سایر موارد)، صلاحیت‌های عمومی، تخصصی و حرفه‌ای معلمان، تغذیه، هزینه‌های حمل و نقل از مهمترین متغیرها محسوب می شوند.

با توجه به یافته‌های پژوهش و همچنین و عوامل به دست آمده و همچنین عوامل استخراجی اصلی ترین مولفه‌ها به ترتیب جدول زیر بوده است. در این بخش بخشی از هزینه در جدول (۲) آمده است.

جدول ۲- میزان درصد هزینه‌های مدارس غیر دولتی در طول سال تحصیلی

نوع هزینه	ابتدایی	متوسطه دوره اول	متوسطه دوره دوم	هنرستان
حق التدریس معلمان	٪۲۹/۵۶	٪۳۳/۷۶	٪۴۱/۳۲	٪۲۹/۱۸
هزینه عوامل اجرایی	٪۲۳/۱۰	٪۲۲/۱۶	٪۱۹/۰۵	٪۲۲/۲۴
اجاره ملک (استهلاک)	٪۲۸/۹۸	٪۲۷/۶۳	٪۲۵/۰۳	٪۲۸/۳۶
سایر هزینه‌های جاری و تجهیزات	٪۱۱/۳۶	٪۹/۴۵	٪۷/۶	٪۳/۲۲
سطح آموزشی و پرورشی (کیفیت آموزشی)	٪۷	٪۷	٪۷	٪۷
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰

جدول ۳: برآورد هزینه شده برای دوره تحصیلی (ابتدایی) با ۳۱ ساعت در هفته در ایران

$\frac{31+30}{2} \times 6/190/585 \times 202/970 = 30/5$ <p>مزد روزانه کارگر سال ۹۳ = ۲۰۲/۹۷۰</p>			
$6/190/585 + 800/000 + 200/000 + 2/287/500 + 608/910 = 10/086/996$			
بی کارگری = ۸۰۰/۰۰۰	کمک مسکن = ۲۰۰/۰۰۰	حق سنوات پانزده سال = ۲/۲۸۷/۵۰۰	حق عائله مندی = ۶۰۸/۹۱۰
$10/086/996 \times \frac{123}{100} = 12/407/004$ <p>۲۳ درصد حق بیمه کارفرما</p>			
$12/407/004 \times \frac{133/92}{103/68} = 229/167/703$ <p>جمع مبالغ قابل پرداخت به یک آموزگار</p>			
<p>جمع مبلغ قابل پرداخت به معلم ابتدایی در سال ۹۳ (۱۸ درصد نرخ تورم)</p> $229/167/703 \times 118 = 270/417/890$			

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

سقف شهریه هر دانش آموزان برای کلاس ۲۰ نفره	$270/417/890 \times 6 \times \frac{100}{29/56} \div 120 = 45/740/500$
سقف شهریه هر دانش آموزان برای کلاس ۲۲ نفره	$270/417/890 \times 6 \times \frac{100}{26/87} \div 132 = 45/745/150$
سقف شهریه هر دانش آموزان برای کلاس ۲۵ نفره	$6 \times \frac{100}{23/65} \div 150 = 45/736/640$
	$270/417/890 \times$

جدول-۴: برآورد هزینه تمام شده برای دوره اول متوسطه با ۸ + ۳۰ ساعت در هفته در ایران

$130/5 = 6/190/585 \times 202/970$	
$= 30/5 \frac{31+30}{2}$	
مزد روزانه کارگر سال $202/970 = 93$	
$6/190/585 + 800/000 + 200/000 + 2/2/87/500 + 608/910 = 10/086/996$	
بی کارگری = $800/000$	کمک مسکن = $200/000$
حق سنوات پانزده سال $2/287/500 =$	حق عائله مندی = $608/910$
۲۳ درصد حق بیمه سهم کارفرما $10/086/996 \times \frac{123}{100} = 12/407/004$	
جمع مبالغ قابل پرداخت به یک معلم $12/407/004 \times 14/3 \frac{164/16}{103/68} = 208/915/250$	
افزایش سی درصدی دبیر متوسطه یک نسبت به آموزگار $280/915/250 \times 130 = 365/189/825$	
سقف شهریه هر دانش آموزان برای کلاس ۲۰ نفره	$430/923/994 \times 6 \times \frac{100}{33/76} \div 120 = 63/821/680$
سقف شهریه هر دانش آموزان برای کلاس ۲۲ نفره	$6 \times \frac{100}{30/70} \div 132 = 63/802/780$
	$430/923/994 \times$
سقف شهریه هر دانش آموزان برای کلاس ۲۵ نفره	$994 \times 6 \frac{100}{27/01} \div 150 = 63/816/950$
	$430/923/$

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

جدول - ۵ برآورد هزینه تمام شده برای دوره دوم متوسطه با ۷ + ۳۵ ساعت در هفته در ایران

$\frac{30}{5} = \frac{6}{190} \times 585 \times 202/970$ $= 30/5 \times \frac{31+30}{2}$ <p style="text-align: right;">مزد روزانه کارگر سال $202/970 = 93$</p>		
$6/190/585 + 800/000 + 200/000 + 2/2/87/500 + 608/910 = 10/086/996$		
<p>بی کارگری = $800/000$</p>	<p>کمک مسکن = $200/000$</p>	<p>حق سنوات پانزده سال = $2/287/500$</p>
<p>حق عائله مندی = $608/910$</p>		
<p>۲۳ درصد حق بیمه سهم کارفرما $10/086/996 \times \frac{123}{100} = 12/407/004$</p>		
<p>جمع مبالغ قابل پرداخت به یک معلم $12/407/004 \times 14/3 \times \frac{177/12}{103/68} = 303/092/770$</p>		
<p>افزایش هشتاد درصدی دبیر متوسطه دو نسبت به آموزگار $303/092/770 \times 180 = 545/566/986$</p>		
<p>جمع مبلغ قابل پرداخت به دبیر در سال ۹۳ (۱۸ درصد نرخ تورم) $545/566/986 \times 118 = 643/769/044$</p>		
<p>سقف شهریه هر دانش آموزان برای کلاس ۲۰ نفره $643/769/044 \times 6 \times \frac{100}{41/32} \div 120 = 77/900/000$</p>		
<p>سقف شهریه هر دانش آموزان برای کلاس ۲۲ نفره $6 \times \frac{100}{37/56} \div 132 = 77/907/950$</p> <p style="text-align: right;">$643/769/044 \times$</p>		
<p>سقف شهریه هر دانش آموزان برای کلاس ۲۵ نفره $044 \times 6 \times \frac{100}{33/06} \div 150 = 77/890/990$</p> <p style="text-align: right;">$643/769/$</p>		

جدول شماره (۴-۵-۶) میزان شهریه محاسباتی در ایران برای دوره ابتدایی-متوسطه اول و دوم را نشان میدهد

سؤال سوم: الگوی شهریه مدارس غیر دولتی چگونه پیش بینی است؟

بررسی متون و اسناد نشان می دهد مولفه های تاثیر گذار در تعیین شهریه بر اساس جدول زیر می باشد.

جدول - ۶ جدول مولفه ای تاثیر گذار بر شهریه مدارس

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

مولفه ها			ایران	آلمان	ترکیه	
معلم و نیروی انسانی			✓	✓	✓	
خدمات و تجهیزات آموزشی			✓	✓	✓	
کوپن های آموزشی			-	✓	✓	
عدالت آموزشی			-	✓	-	
معافیت مالیاتی			✓	✓	✓	
ساختار اقتصادی	غیر دستوری (آزاد)		-	✓	✓	
	دستوری (غیر آزاد)		✓	-	-	
کمک های غیر انتفاعی			-	✓	✓	
کمک سازمان های کمک کننده			مذهبی	-	✓	
			بنیادهای فرهنگی	-	✓	
			خیریه	-	✓	
			اماکن وقفی	-	✓	
			شوراهای شهر و روستا	-	✓	
			شهرداری ها	-	✓	
نوع مدرسه	عادی		✓	✓	✓	
	هنری		✓	✓	✓	
	مهارتی		✓	✓	✓	
	مذهبی		-	✓	✓	
	ورزشی		✓	✓	✓	
	موسیقی		✓	✓	✓	
هزینه ها	لباس فرم		✓	-	-	
	حمل و نقل		✓	✓	✓	
	سوخت و روشنایی		✓	✓	✓	
	تغذیه	ناهار	بعضی از مدارس	✓	✓	✓
		میان وعده	بعضی از مدارس	✓	✓	✓
	فناوری		✓	✓	✓	
بخش نامه ها و قوانین و دستورالعمل ها			✓	-	-	

جدول (شماره ۶) نشان می دهد مولفه های موثر بر تعیین شهریه برای مدارس غیر دولتی در ایران و ترکیه و آلمان علی رغم شباهت های زیاد تفاوت هایی دارند بر اساس داده ها مولفه های معلم و خدمات و نوع مدرسه و هزینه ها در اولویت بالاتر و پس از آن ساختار اقتصادی متفاوت ایران و دو کشور که تعیین کننده نوع اداره بخش نامه ها و نوع سازمان دهی مشاغل می باشد در اولویت بعدی قرار دارند در میان هزینه ها دو هزینه ناهار و میان وعده و پس از آن لباس فرم مدرسه متفاوت است که در ایران بر اساس سیاست های دولت به صورت یکدست بوده که بر هزینه ها تاثیر می گذارد که گاهی این هزینه بر عهده والدین بوده و بعضی از مدارس با احتساب و دریافت هزینه بر عهده

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

مدرسه است در مورد وعده نهار نیز منطقه، نوع مدرسه، ساعات کار مدرسه و همچنین گزینشی بودن مدرسه از میان اقبال خاص بر این مولفه تاثیر بسزا دارد با توجه به اهمیت نوع سیستم اقتصادی در کشورها لازم به ذکر است که یکی از بهترین و ایده‌آل‌ترین سیستم‌ها را می‌توان نظام اقتصاد بازار یا اقتصاد آزاد دانست. نظامی که در آن تمامی تصمیمات اقتصادی توسط فعالان بازارهای مختلف اتخاذ می‌شود و از تعامل بین افراد و بنگاه‌های اقتصادی در جامعه نحوه تخصیص کالاها و منابع در اقتصاد تعیین می‌شود. در این نظام افراد در مورد نحوه سرمایه‌گذاری و مصرف کالاها و خدمات مختلف تصمیم‌گیری می‌کنند و در واقع این مردم هستند که کلید تمامی فعالیت‌های اقتصادی و موفقیت‌های اقتصادی هستند. اقتصاد بازار دارای هفت ویژگی بسیار مهم است. از جمله اینکه افراد کالاها و خدماتی را خریداری می‌کنند که متقاضی آن هستند و پول کافی برای خرید آن دارند. بنابراین در این نظام است که پول به عنوان یک عنصر ضروری برای زندگی مطرح می‌شود. اهمیت پول در اقتصاد باعث می‌شود تا مردم اقدام به خرید و فروش انواع کالاها کنند و حداکثرسازی سود به عنوان اصلی‌ترین هدف فعالیت اقتصادی معرفی شود. در این نظام اقتصادی تامین نیازهای اجتماعی کمتر از کسب سود اقتصادی اهمیت دارد و از آنجا که هر کس برای کسب حداکثر درآمد تلاش می‌کند، این طور تعبیر می‌شود که ثروتمندان و فقرا در شرایطی زندگی می‌کنند که نتیجه تلاش‌های آنهاست و هر فردی به شرایطی در زندگی می‌رسد که لیاقت آن را دارد. از دیگر نظام‌های اقتصادی می‌توان به نظام اقتصاد متمرکز یا دولتی اشاره کرد که در آن دولت به عنوان کنترل‌کننده فضای اقتصادی کار می‌کند. قوانین توسط دولت وضع می‌شود و تنها توسط این ارگان امکان حذف آن وجود دارد. در این فضای اقتصادی، بازار نقش کمی دارد و از تغییرات عرضه و تقاضا نمی‌توان به پیش‌بینی در مورد تصمیمات سرمایه‌گذاری آینده یا سیاست‌های تولیدی آتی رسید. در واقع این دولت یا ارگان دولتی حاکم بر اقتصاد است که می‌گوید کجا سرمایه‌گذاری شود و سرمایه‌ها در جهت تامین منافع چه کسانی صرف شود. در این نظام اقتصادی اغلب فساد مالی بسیار زیاد است ولی جریان سرمایه‌ها به سمتی است که مقامات دولتی تعیین می‌کنند و بعضاً هم تصمیمات سیاسی در این جهت‌گیری اثرگذار است. در این فضای اقتصادی افراد درآمدهای کمی دارند ولی اختلاف درآمد افراد با توانایی‌های مختلف چندان زیاد نیست. در این نظام انگیزه فعالیت اقتصادی کمتر است زیرا بوروکراسی به اندازه‌ای زیاد است که تعداد کمی از مردم فرصت ثروتمند شدن را به دست می‌آورند. انگیزه نوآوری و تولید کمتر و اختلاف طبقاتی هم کمتر است. به دلیل اینکه بوروکراسی در این نظام زیاد است و دولت در مورد هر فعالیت اقتصادی تصمیم‌گیری می‌کند تعامل اقتصادی و تجاری در این نظام با دنیا کم است و نرخ رشد اقتصادی و صنعتی هم کمتر از دیگر کشورهاست. و این موضوع می‌تواند تعیین‌کننده میزان شهریه باشد.

با توجه به مطالب بیان شده و سئوالات پژوهش الگوی پیشنهاد شده برای شهریه به ترتیب زیر می‌باشد:
الگوی تعیین شهریه مدارس و مراکز پرورشی یا آموزشی غیر دولتی در هر سه کشور ایران، آلمان و ترکیه بر مبنای "مقطع تحصیلی، سطح آموزشی و پرورشی برنامه سال، تحصیلی فعالیت‌های فوق برنامه فضای فیزیکی و تجهیزات و همچنین شرایط منطقه ای و نرخ تورم تعیین می‌شود در کشور ما نیز این عوامل تعیین‌کننده بوده پس از تایید وزیر آموزش و پرورش قابل اعمال است.

بنابراین هفت مولفه تعیین‌کننده الگوی شهریه عبارتند از :

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

۲ - سطح آموزشی و پرورشی

۳- برنامه سال تحصیلی

۴ - فعالیتهای فوق برنامه

۵ - فضای فیزیکی و تجهیزات

۶ - شرایط منطقه ای

۷ - نرخ تورم که از سوی بانک مرکزی اعلام می‌شود.

نتیجه گیری

نتایج حاصل از بررسی ها در سؤال اول نشان می دهد دو دسته عوامل منابع مالی با مولفه های(شهریه دریافتی از اولیای دانش آموزان، کمکهای دریافتی از اولیا دانش آموزان و افراد خیر و مؤسسات خیریه و کمکهای دریافتی از اولیا دانش آموزان و افراد خیر و مؤسسات خیریه) و عوامل سیاسی با مولفه های (عدم اجرای آئین نامه و اگذاری زمین به مؤسسات مدارس غیردولتی به منظور ممانعت از توسعه حقیقی مدارس، توسعه تعداد و ظرفیت مدارس هیأت امنایی به منظور کاهش کمیت آمار دانش آموزی مدارس غیر دولتی، توسعه تعداد و ظرفیت مدارس تیزهوشان به منظور کاهش کیفیت محصول عملکرد مدارس غیردولتی) از عوامل و موارد مهم آسیب های شناخته شده در تعیین شهریه مدارس غیر دولتی هستند که با یافته پژوهش های مردان آبارت(۲۰۲۱)، عزیزی و همکاران(۱۳۹۱)، جلیلی نوش آبادی(۱۳۹۱) همسو می باشد. در بررسی سؤال دوم نیز مواردی مانند نرخ تورم، دوره تحصیلی، شهر و منطقه محل سکونت، فعالیت های فوق برنامه، فضای فیزیکی، تجهیزات و امکانات (آزمایشگاه ها، کارگاه ها و سالن های ورزش و بازی و استخر و سایر موارد)، صلاحیت های عمومی، تخصصی و حرفه ای معلمان، تغذیه، هزینه های حمل و نقل از مهمترین متغیر ها محسوب می شوند و در تعیین میزان شهریه توسط مدارس دخالت دارند و در همین راستا سؤال سوم پژوهش که مولفه های موثر را مورد بررسی قرار می دهد شامل معلم و نیروی انسانی، خدمات و تجهیزات آموزشی، معافیت مالیاتی، ساختار اقتصادی، نوع مدرسه، هزینه ها، بخش نامه ها و قوانین و دستورالعمل ها، نوع مدرسه، کمک سازمان های کمک کننده، کمک های غیر انتفاعی، عدالت آموزشی و خدمات و تجهیزات آموزشی در تعیین این الگو نقش دارد که در ایران موارد معلم و نیروی انسانی، خدمات و تجهیزات آموزشی، معافیت مالیاتی، ساختار اقتصادی غیر آزاد، نوع مدرسه، هزینه ها بخش نامه ها و قوانین و دستورالعمل ها به عنوان عوامل اثر گذار بوده و نتایج با پژوهش های و نتایج پژوهش با کونگاردی(۲۰۱۷)، عزیزی و همکاران(۱۳۹۱)، عربی و همکاران(۱۳۹۵) همسو می باشد.

با توجه به یافته های پژوهش عوامل محاسبه شهریه مدارس و الگوی تنظیم شهریه شامل جدول (۷) می باشد.

جدول ۷- عوامل تاثیر گذار بر محاسبه شهریه

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

طراحی و تدوین الگوی تعیین شهریه مدارس غیر دولتی استان البرز بر اساس الگوی کشورهای ترکیه و آلمان

ردیف	عنوان	داده ها
۱	سرانه پرداختی به دبیر /آموزگار تراکم کلاس + (تعداد ماه‌های پرداختی حقوق به دبیر $4/32 \times$ هفته آموزش در هفته براساس دوره تحصیلی(ساعات مصوب و فوق برنامه) $\times$ میانگین پرداختی دبیر به ازای یک ساعت آموزش)	ساعت/کلاس
۲	ساعات آموزشی در هفته (برنامه هفتگی) براساس دوره تحصیلی(ساعات مصوب شورای عالی آموزش و پرورش ساعات فوق برنامه)	.....ساعت
۳	تعداد کلاس دایر (به تفکیک پایه‌های تحصیلی)	..... کلاس
۴	میانگین حقوق پرداختی به دبیر/آموزگار به ازای یک ساعت آموزش (برابر قراردادهای منعقد)	..... ریال
۵	تعداد ماه‌های حقوق و مزایای پرداختی به دبیر	.....ماه
۶	تعداد ماه‌های حقوق و مزایای پرداختی به عوامل اجرایی	.....ماه
۷	تعداد معاون	.....نفر
۸	تعداد عوامل اجرایی غیر از مدیر و معاون	.....نفر
۹	مجموع ساعات بیمه نیروهای آزاد بیمه شده در یک ماه	.....ساعت
۱۰	تعداد دانش آموزان براساس ظرفیت اعلام شده از سوی سازمان نوسازی و تجهیز مدارس و تعداد دانش آموز سال جاری(به تفکیک پایه)	.....نفر
۱۱	متراژ عرصه(زمین)	.....مترمربع
۱۲	متراژ اعیان(ساختمان)	.....مترمربع
۱۳	اجاره بها ماهانه فضای واحد آموزشی	.....ریال
۱۴	سطح آموزشی و پرورشی واحد آموزشی (کیفیت آموزش و پرورش)	.....درصد
۱۵	فوق برنامه بر اساس ساعت دانش آموز	..... ریال
۱۶	نرخ تورم	..... درصد
۱۷	هزینه های فوق برنامه	.....ریال
۱۸	مقطع تحصیلی موثر در تنظیم نرخ همه عوامل	.....ریال

لذا بر اساس جدول شماره ۷ این عوامل ۱۸ تایی الگوی محاسبه شهریه در ایران را می سازند.

محدودیت های پژوهش:

با توجه به اینکه بخشی از پژوهش مربوط به کشور آلمان و ترکیه می باشد دسترسی به اطلاعات این کشورها با محدودیت هایی همراه بوده است.

با توجه به اینکه مسئله مالی و درآمد از مسائل پرچالش محسوب می شود دریافت اطلاعات واقعی درآمدها و هزینه ها با محدودیت هایی مواجه بوده است.

پژوهشگر از میان کشورهای مختلف آلمان و ترکیه را با این علت برگزیده است که به لحاظ الگویی و همچنین بسایری از فاکتورهای اجتماعی و سیاسی نزدیک به یکدیگر می باشند .

پیشنهادات پژوهش :

-با توجه به نتایج پژوهش و آسیب های شهریه در مدارس غیر دولتی پیشنهاد می شود برای بهبود شرایط و کاهش این آسیب ها متخصصین امور پژوهشی با شناخت این عوامل با استفاده از صاحب نظران به تدوین برنامه جامع مدارس غیر دولتی بپردازند.

-با توجه به اینکه رشد و رکود اقتصادی میزان درآمد نوع محل زندگی و درآمد اجتماعی برای جلوگیری از تفاوت بسیار در فعالیت این مراکز یک چارچوب یکسان از شرایط تدوین و برای اجرا در اختیار این موسسات قرار گیرد.

-با توجه به الگوی مدارس غیر دولتی در کشورهای پیشرفته توصیه می شود با همکاری این مدارس به تاسیس مدارس و یا همکاری و تبادل دانش و تجارب پرداخته شود.

-توصیه می شود در سر فصل های قانونی تاسیس مدارس امکان گذراندن دوره های آموزشی در قالب طرح ها و بازدید ها از مدارس برتر دنیا گنجانده شود تا علاوه بر منافع مالی بالا بردن کیفیت آموزش و همچنین تبادل تجارب در دستور کار قرار گیرد.

منابع

- آقا زاده، محرم (۱۳۹۲) مسائل آموزش و پرورش ایران، انتشارات سمت، تهران
- بنی جمالی، سعیده سادات؛ سرلک، احمد؛ سرمدی، محمدرضا (۱۴۰۰) تحلیل توسعه منابع انسانی از نگاه اقتصاد آموزش و پرورش علوم سیاسی :: نشریه جامعه شناسی سیاسی ایران :: بهار ۱۴۰۰ - شماره ۱۳ صفحات : از ۶۴۹ تا ۶۶۷
- خانعلی زاده، فهیمه و داودی، رسول (۱۳۹۵) بنیان های نظری اقتصاد آموزش و پرورش، سومین کنفرانس بین المللی یافته های نوین علوم و تکنولوژی، قم،
- عربی پوریا، قشقایی، ایحانه، فرهودی، علی (۱۳۹۶) توسعه اقتصادی آموزش و پرورش با تاکید بر سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ایران، دانشگاه فرهنگیان، پردیس شهید بهشتی مشهد ۹۴.
- مجلس شورای اسلامی (۱۴۰۱)، طرح نظام آموزش همگانی، دوره ۱۱ سال ۳، چاپ ۸۷۶
- UNESCO (2017) A Guide For Ensuring Inclusion And Equity In Education. The United Nations Educational, Scientific And Cultural Organization.
- brady Jr, (1969). A comparative analysis of selected program planning procedures for adult educational activities as perceived by adult educators and urban planners in Florida. the Florida state university.
- et. al., F. M. A. . (2021). Curriculum culture of non-governmental schools (an ethnographic study) . *Turkish Journal of Computer and Mathematics Education (TURCOMAT)*, 12(13), 4769–4778. <https://doi.org/10.17762/turcomat.v12i13.9648>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

Designing and developing a model for determining tuition fees for non-governmental schools in Alborz province based on the model of Turkey and Germany

Abstract:

The present study aimed to design and develop a model for determining tuition fees for non-governmental schools in Alborz province based on the model of Turkey and Germany. In terms of its applied purpose, it was a qualitative-comparative method - the Brady model (1969). The statistical population included three education systems: Iran, Germany, and Turkey, and the statistical sample included private and non-governmental education systems from three countries: Iran, Turkey, and Germany. The research tool was all documents, articles, guidelines, circulars, and other field sources available to the researcher. Using the Brady four-stage model (1969), which included the stages of description, interpretation, juxtaposition, and comparison. The results of the study showed that the factors determining tuition fees include: the economic structure of countries (capitalism and free economy, state and mixed), centralized and decentralized educational systems, political structure and educational and curriculum programs play a fundamental role in determining tuition fees, as well as the components of the academic year, city and region of residence, extracurricular activities, physical space, equipment and facilities (laboratories, workshops and sports and games halls and swimming pools and other items), general, specialized and professional qualifications of teachers, nutrition, transportation costs are considered as the components determining tuition fees, and among them, the components of teachers and services and the type of school and costs are in higher priority, followed by the different economic structures of countries in the next priority, and according to the available facilities, other costs are added to the total costs.

Keywords: School Tuition Pattern - Non-Government Schools - Alborz Province - Turkey - Germany